

19. КЛАСИЧЕСКА МАКРОСКОПИЧНА ТЕОРИЯ НА КРИСТАЛИТЕ С ЙОННА ВРЪЗКА

1. Енергия на връзката

U - Разлика между енергията на свързаното състояние на съвкупност от частици и енергията на състоянието, при което частиците са безкрайно отдалечени една от друга.

$|U|$ - работата за разпадането на системата на съставлящите я частици.

$U < 0$, тъй като при образуване на свързано състояние се отделя енергия $\equiv$ енергията, необходима, за да се раздели кристалът на отделни йони, безкрайно отдалечени един от друг.

Основната задача на класическата теория на йонните кристали е намирането на енергията на връзката (Борн, Хабер, Ланде, Маделунг, Евалд, Фаяне и др.).

Исторически тя подготвя създаването на квантовата теория.

Разглеждаме кристала на NaCl като съставен от неподвижни йони.

Енергията на взаимодействие между i -тия и j -тия йон от КР е:

$$W_{ij} = \frac{B}{r_{ij}^n} \mp \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot r_{ij}} \quad (1)$$

$\mp \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 r_{ij}}$ – кулонова потенциална енергия на взаимодействие;

знак: + при едноименни йони; - при разноименни йони; q – заряд; r_{ij} – разстояние;

$\frac{B}{r_{ij}^n}$ – потенциална енергия на взаимодействие между два йона, в следствие Борновите сили

на отблъскване; B – константа на Борн; n – се определя експериментално.

$\frac{B}{r_{ij}^n}$ не се обяснява класически и бързо намалява с r_{ij} . Вместо B се изчислява BA_n , като се

въвежда равновестно разстояние - a_0

Пълната енергия на i -тия йон, вследствие на взаимодействието му с всички останали йони от КР е:

$$W_i = \sum_j^{(i)} W_{ij} \quad (2)$$

Знакът (i) при сумирането означава сумиране по $j \neq i$.

Т.к. сумата е бързо сходяща, W_i не зависи от заряда на йона (+ или -) и не зависи от положението на йона (дали е на повърхността на кристала или не).

Пълната енергия на кристала U (ако се пренебрегнат повърхностните ефекти), съставен от $2N$ йона или N молекули е:

$$U = N \cdot W_i = N \cdot W \quad (3)$$

Фигурира N , а не $2N$, т.к. при пресмятане на U , всяка йонна двойка трябва да бъде отчетена само 1 път.

Представяме:

$$r_{ij} = p_{ij} \cdot a \quad (4)$$

p_{ij} - числа, зависещи от типа КР; a - най-късо разстояние между съседни йони.

За всеки йон на NaCl:

$p_{ij} = 1$: за 6 най-близки противоположни по знак йони,

$p_{ij} = \sqrt{2}$: за следващите 12 едноименни йони,

$p_{ij} = \sqrt{3}$: за следващите 8 разноименни йони и т.н..

Записваме:

$$W = \frac{B \cdot A_n}{a^n} - \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a} \quad (5)$$

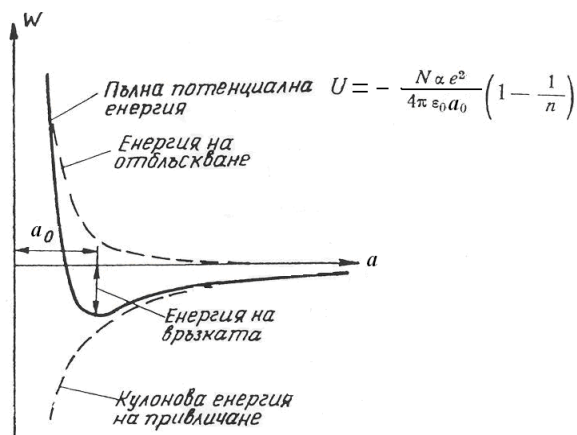
$$A_n = \sum_j' p_{ij}^{-n} \quad (6)$$

Това е бързо сходящ ред, т.к. $n_{NaCl} \sim 10$.

$$\alpha = \sum_j' (\pm p_{ij}^{-1}) \quad (7)$$

Това е бавно сходящ ред, $\alpha_{NaCl} = 1.747558$, α - константа на Маделунг.

Има смисъл да се пресметне $B \cdot A_n$. За целта се въвежда равновесното разстояние a_0 между два съседни йона.

Фиг. 1. Зависимост на енергията на взаимодействие W между йоните в КР на йонен кристал от разстоянието между два съседни йона - a : $W = f(a)$.

a_0 е равновесното разстояние между йоните, съответстващо на минимума на W ,

т.е. за $\frac{dW}{da} = 0$.

$$\frac{dW}{da} = -n \cdot B A_n \cdot a_0^{-n-1} + \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0} \cdot a_0^{-2} = 0, \quad a = a_0 \quad (8)$$

$$\frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a_0^2} = n \cdot B A_n \cdot a_0^{-n-1}$$

$$BA_n = \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot n} \cdot a_0^{n-1} \quad (9)$$

$$W = -\frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a_0} \cdot \left(1 - \frac{1}{n}\right), \quad a = a_0 \quad (10)$$

$$\boxed{U = -\frac{N \cdot \alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a_0} \cdot \left(1 - \frac{1}{n}\right)} \quad (11)$$

2. Опитно определяне на степента n в израза за потенциалната енергия на Борновите сили на отблъскване.

Определя се от експерименталните данни за обемната свиваемост на кристала (k):

$$k = -\frac{1}{V} \cdot \frac{dV}{dp} \quad (12)$$

Предполагаме адиабатно свиване: $\delta Q = 0$

От I принцип на термодинамиката $dU = dA$

$$dU = -p \cdot dV \quad (13)$$

$$\frac{dp}{dV} = -\frac{d^2U}{dV^2} \quad (14)$$

$$\frac{1}{k} = \frac{d^2U}{dV^2} \cdot V \quad (15)$$

Пълната енергия на кристала U е функция на обема посредством a :

$$\frac{dU}{dV} = \frac{dU}{da} \cdot \frac{da}{dV} \quad (16)$$

$$\frac{d^2U}{dV^2} = \frac{d^2U}{da^2} \cdot \left(\frac{da}{dV}\right)^2 + \frac{dU}{da} \cdot \frac{d^2a}{dV^2} \quad (17)$$

$$\text{За } a = a_0, \quad \frac{dU}{da} = 0 \Rightarrow \frac{d^2U}{dV^2} = \frac{d^2U}{da^2} \cdot \left(\frac{da}{dV}\right)^2 \quad (18)$$

$$\boxed{U = NW}$$

$$\begin{aligned} \frac{d^2U}{da^2} &= N \frac{d^2W}{da^2} \stackrel{(8)}{=} N \left[(-n) \cdot (-n-1) BA_n \cdot a_0^{-n-2} - 2 \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0} \cdot a_0^{-3} \right] \stackrel{(9)}{=} \\ &= N \left[n \cdot (n+1) \cdot \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot n} \cdot a_0^{n-1} \cdot a_0^{-n-2} - 2 \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0} \cdot a_0^{-3} \right] = N \frac{\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a_0^3} \cdot (n-1) \end{aligned} \quad (19)$$

За NaCl: $V = 2Na^3$ (20)

За $a = a_0$, $\frac{dV}{da} = 6Na_0^2$ или $\frac{da}{dV} = \frac{1}{6Na_0^2}$ (21)

$$\frac{1}{k} \stackrel{(15,18,19)}{=} V \cdot \frac{d^2U}{da^2} \cdot \left(\frac{da}{dV}\right)^2$$

$$\frac{1}{k} = 2N \cdot a^3 \cdot \frac{N\alpha \cdot q^2}{4\pi\epsilon_0 \cdot a_0^3} \cdot (n-1) \cdot \frac{1}{36N^2 \cdot a_0^4} = \frac{\alpha \cdot q^2}{72\pi\epsilon_0 \cdot a_0^4} \cdot (n-1) \quad (22)$$

От ур.(22) се пресмята n , като се знае k .

За NaCl:

$$k = 3,3 \cdot 10^{-11} \frac{m^2}{N}, \quad n = 9,1$$

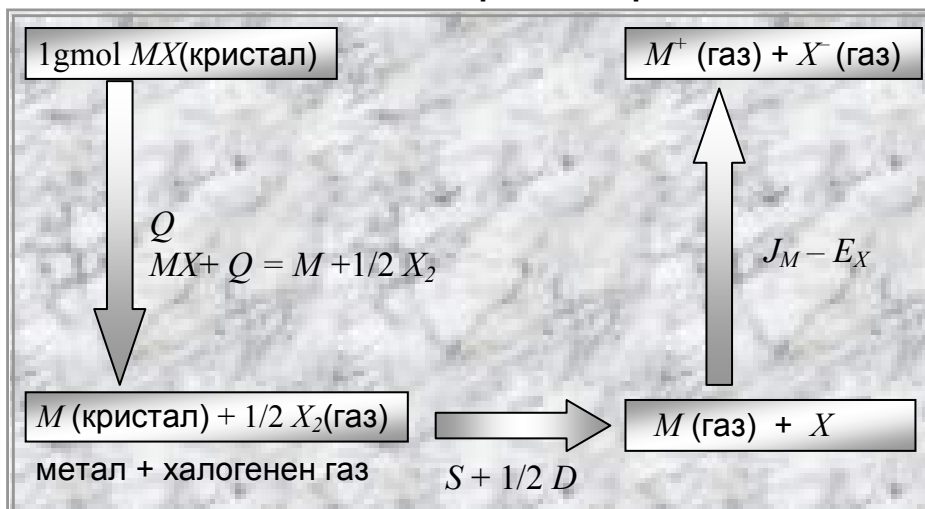
$$\frac{1}{K} = \frac{\alpha e^2}{72 \pi \epsilon_0 a_0^4} (n-1)$$

Кристал	n	Теоретично* $ U \cdot 10^5, \text{ J/mol}$	Експериментално
LiF	5,9	10,06	—
LiCl	7,0	8,31	8,27
NaF	7,0	8,94	—
NaCl	9,1	7,67	7,66
KF	8,0	7,95	—
KCl	9,0	6,93	6,87
RbF	7,6	7,60	—
RbCl	9,5	6,71	6,7
CsF	7,2	7,25	—
CsCl	10,5	6,36	6,47

* Теоретичните стойности на $|U|$ са пресметнати не по класическата, а по квантовомеханичната теория за йонната връзка в съответните кристали.

3. Експериментално определяне на енергията на връзката

Цикъл на Борн и Хабер

Q – енергия на разлагане,

S – енергия на сублимация,

D – енергия на дисоциация

J_M – енергия на йонизация или откъсване на електроните от M ,

E_X – енергия на сродство на атомите към електроните или електронен афинитет на халогенида X .

Общата работа необходима за превръщането на алкалохалогенния кристал в газ от противоположно заредени йони е:

$$A = -U = Q + S + \frac{1}{2}D + J - E$$